

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΖΩΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
HELLENIC ZOOLOGICAL SOCIETY

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
HELLENIC ORNITHOLOGICAL SOCIETY

ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΤΩΝ
ΑΠΕΙΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΠΟΝΔΥΛΟΣΩΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

THE RED DATA BOOK
OF THREATENED VERTEBRATES OF GREECE

Υπεύθυνος Προγράμματος: ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΚΑΡΑΝΔΕΙΝΟΣ
Project Leader: MICHAEL KARANDINOS

Συντονίστρια Προγράμματος: ΛΥΔΙΑ ΠΑΡΑΣΧΗ
Project Coordinator: LYDIA PARASCHI



ΑΘΗΝΑ 1992

Γ. ΑΠΕΙΛΟΥΜΕΝΑ ΕΙΔΗ*

C. THREATENED SPECIES

Δ. Μαργαριτούλης, Β. Χονδρόπουλος, Ρ. Τζανετάτου-Πολυμένη,
Δ. Κολλάρος, Α. Δημητρόπουλος, Σ. Βαλάκος, Μ. Μυλωνάς, Λ. Παράσχη

1. *Caretta caretta* (Linnaeus, 1758)
Οικογένεια: Cheloniidae
Χελώνα Καρέττα, Θαλασσοχελώνα

Κατηγορία: ΚΙΝΔΥΝΕΥΟΝΤΑ — ENDANGERED

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ: Μεγάλη θαλάσσια χελώνα με κοκκινοκαφέ χρώμα οστράκου. Τα ώριμα θηλυκά άτομα που φωλιάζουν στη Ζάκυνθο έχουν μήκος οστράκου περίπου 78 εκ. Το μέγεθος των ωρίμων θηλυκών ατόμων στην Ελλάδα και κατ' επέκταση στη Μεσόγειο είναι μικρότερο από το μέγεθος των ωρίμων θηλυκών ατόμων σε πληθυσμούς εκτός Μεσογείου (4). Σε σύγκριση με άλλα είδη θαλάσσιων χελωνών το κεφάλι της καρέττας είναι μεγαλύτερο σε σχέση με το μέγεθος του σώματος. Έχει δύο ζεύγη προμετωπικών και πέντε ζεύγη πλευρικών πλακών. Επίσης έχει τρεις οπισθοφθάλμιες (postoculars) και τρεις υποπεριφερειακές (inframarginals) πλάκες σε κάθε πλευρά. Φέρει δύο νύχια σε κάθε άκρο.

ΕΞΑΠΛΩΣΗ: Έχει παγκόσμια εξάπλωση και φωλιάζει σε εύκρατες και υποτροπικές περιοχές (ΝΑ πολιτείες ΗΠΑ, Νότια Αφρική, Αυστραλία, Ομάν, κ.α.). Είναι η πιο κοινή θαλάσσια χελώνα στη Μεσόγειο. Βρίσκεται σε όλες τις ελληνικές θάλασσες. Είναι η μόνη θαλάσσια χελώνα που φωλιάζει στην Ελλάδα. Επίσης φωλιάζει στην Τουρκία και την Κύπρο.

ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ: Η γενική κατάσταση του πληθυσμού εκτιμάται από τον αριθμό των φωλιών που γίνονται κατά την περίοδο αναπαραγωγής. Ο αριθμός αυτός υπόκειται σε μεγάλες και εν πολλοίς ανεξήγητες διακυμάνσεις. Ο αριθμός φωλιών στη Ζάκυνθο κυμάνθηκε από 857 έως 1.822 στις περιόδους 1984-1987 χωρίς τάση αύξησης ή μείωσης (6) (8).

ΒΙΟΤΟΠΟΣ - ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ: Περιοχές ωτοκίας του είδους αποτελούν αμμώδεις παραλίες στη Ζάκυνθο, Δυτική Πελοπόννησο, Λακωνικό Κόλπο, Κρήτη, Κεφαλονιά, Ρόδο, κ.α. (σε φθίνουσα σειρά σπουδαιότητας). Η Ζάκυνθος αποτελεί το σπουδαιότερο τόπο αναπαραγωγής της *Caretta caretta* στη Μεσόγειο. Η πυκνότητα ωτοκίας που παρουσιάζεται σε ορισμένες παραλίες της Ζακύνθου είναι από τις μεγαλύτερες σε παγκόσμιο επίπεδο (περίπου 3.000 φωλιές/χλμ.). Περιοχές ανάπτυξης, διατροφής και διαχείμανσης δεν είναι γνωστές. Χελώνες καρέττα

* Στο τέλος του κειμένου για κάθε είδος δίδεται το όνομα του συγγραφέα.

που μαρκαρίστηκαν κατά την ωτοκία τους στην Ελλάδα εμφανίστηκαν σε μεγάλες αποστάσεις στη Μεσόγειο (Σαρδηνία, Τυνησία, Βόρεια Αδριατική, Λιβύη) (7).

Τρέφεται κυρίως με μαλάκια, καρκινοειδή και σπόγγους. Στην Ελλάδα φωλιάζει από τα τέλη Μαΐου ως τα τέλη Αυγούστου. Το φώλιασμα γίνεται κυρίως τη νύχτα. Το 1984 στη Ζάκυνθο ο αριθμός των αβγών μιας γέννας κυμάνθηκε από 46 έως 193 (Μ.Ο. \approx 115) και η περίοδος επώασης από 54 έως 66 μέρες (6). Μεγάλο ποσοστό θηλυκών ατόμων κάνει περισσότερες από μία γέννες στην ίδια περίοδο. Το φώλιασμα όμως σε επόμενες περιόδους φαίνεται ότι δεν αποτελεί τυπική συμπεριφορά για το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Από τα άτομα πάντως που φωλιάζουν και σε επόμενες περιόδους τα περισσότερα εμφανίζονται κάθε 2 ή 3 χρόνια.

ΚΙΝΔΥΝΟΙ: Καταστροφή ή υποβάθμιση των περιοχών ωτοκίας κυρίως από οικιστική και τουριστική ανάπτυξη. Φώτα κοντά στην παραλία ωτοκίας επιδρούν αρνητικά στα ώριμα άτομα και αποπροσανατολίζουν τους νεοσσούς. Στη Δυτική Πελοπόννησο και το Λακωνικό Κόλπο οι φωλιές υφίστανται έντονη θήρευση από αλεπούδες. Το 1987, περίπου 57% των φωλιών στον Κόλπο της Κυπαρισσίας θηρεύτηκαν (10). Στη θάλασσα ο κυριότερος κίνδυνος προέρχεται από εμπλοκή (σε μεγάλο βαθμό τυχαία) σε αλιευτικά εργαλεία. Στην περιοχή των Βαlearίδων, εκτιμάται ότι κάθε χρόνο πάνονται περίπου 17.000 χελώνες (11). Η ρύπανση της Μεσογείου με πλαστικά, μέταλλα και υδρογονάνθρακες επηρεάζει και τις θαλάσσιες χελώνες (1).

ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ: Περιλαμβάνεται στο Παράρτημα II (αυστηρά προστατευόμενα είδη) της Διεθνούς Σύμβασης για τη Διατήρηση της Άγριας Ζωής και των Φυσικών Βιοτόπων της Ευρώπης (Σύμβαση της Βέρνης) που επικυρώθηκε στην Ελλάδα με το Νόμο 1335/1983. Περιλαμβάνεται στη Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο των απειλούμενων ειδών της άγριας πανίδας και χλωρίδας (Σύμβαση της Ουάσιγκτον - CITES) που έχει ισχύ για την Ελλάδα μέσω του Κανονισμού της ΕΟΚ 3626/1982. Περιλαμβάνεται στη Διεθνή Σύμβαση για τη Διατήρηση των Αποδημητικών Ειδών της Πανίδας (Σύμβαση της Βόννης). Στην Ελλάδα απαγορεύεται η αλιεία του είδους καθώς και η συλλογή των νεοσσών και η καταστροφή των αβγών (Π.Δ. 617/1980 — ΦΕΚ 163Α/18.7.1980). Περιλαμβάνεται στο Π.Δ. 67/1980 (ΦΕΚ 23Α/30.1.1981 και 43Α/18.2.1981) που κηρύσσει προστατευτέα είδη της χλωρίδας και πανίδας και θεσπίζει μέτρα προστασίας. Οι περιοχές φωλιάσματος στη Ζάκυνθο προστατεύονται με Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (Υπουργική Απόφαση 88208/3723—ΦΕΚ 37Δ/29.1.1987). Ο θαλάσσιος χώρος στον Κόλπο του Λαγανά προστατεύεται κατά τη διάρκεια της περιόδου αναπαραγωγής με κοινή απόφαση των Υπουργών Γεωργίας, Εμπορικής Ναυτιλίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΦΕΚ 137Β/1988). Καταγραφή της αναπαραγωγικής δραστηριότητας και μαρκάρισμα των θηλυκών ατόμων που ωτοκοούν γίνεται κάθε χρόνο, από το 1982, στις περιοχές φωλιάσματος Ζακύνθου, Δυτικής Πελοποννήσου και Λακωνικού Κόλπου. Επίσης γίνεται σε μικρή κλίμακα,

μεταφορά φωλιών από «επικίνδυνα» σημεία σε φυσικά εκκολαπτήρια (προστατευόμενοι χώροι πάνω στην παραλία). Το μεγαλύτερο φυσικό εκκολαπτήριο βρίσκεται στον Κόλπο της Κυπαρισσίας όπου το 1988 μεταφέρθηκαν 41 φωλιές (5.468 αυγά) από τις οποίες έφτασαν στη θάλασσα 2.713 χελωνάκια (9). Στη Ζάκυνθο πραγματοποιείται από το 1986 Πρόγραμμα Ενημέρωσης-Ευαισθητοποίησης Τουριστών από το Σύλλογο για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας (ΣΠΘΧ). Ο ΣΠΘΧ ιδρύθηκε το 1983 με σκοπό τη μελέτη και την προστασία των θαλασσίων χελωνών και την ευαισθητοποίηση των φορέων και του κοινού.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ: Οι περιοχές αναπαραγωγής στη Ζάκυνθο που παρουσιάζουν μεγάλη πυκνότητα ωοτοκίας πρέπει να αποτελέσουν τον πυρήνα μιας αυστηρά προστατευόμενης περιοχής. Επίσης πρέπει να γίνει κανονισμός λειτουργίας και διαχείρισης της ευρύτερης περιοχής και να ιδρυθεί ειδικός φορέας με έδρα στην περιοχή για την εφαρμογή και παρακολούθηση των μέτρων προστασίας.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Η χελώνα καρέττα, μαζί με την πράσινη χελώνα και τη δερματοχελώνα, αποτελούν τα τρία είδη θαλάσσιων χελωνών (από τα επτά που υπάρχουν στον κόσμο) που απαντώνται στη Μεσόγειο.

Άτομα του είδους *Caretta caretta* υπάρχουν στο ενυδρείο του Υδροβιολογικού Σταθμού Ρόδου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Gramentz, D. (1988):** Involvement of loggerhead turtle with the plastic, metal and hydrocarbon pollution in the central Mediterranean. *Mar. Poll. Bull.* 19: 11-13.
2. **Margaritoulis, D. (1982):** Observations on loggerhead sea turtle *Caretta caretta* activity during three nesting seasons (1977-79) in Zakynthos, Greece. *Biol. Conserv.* 24: 193-204.
3. **Margaritoulis, D. (1983):** The inter-nesting interval of Zakynthos loggerheads. In: *Adaptations to Terrestrial Environments*, p. 135-144. N.S. Margaritis, M. Arianoutsou-Faraggitaki, R.J. Reiter (Eds.), Plenum Press, New York.
4. **Margaritoylhw, D. (1984):** Η θαλάσσια χελώνα *Caretta caretta*: Παρατηρήσεις στα ώριμα θηλυκά άτομα που φωλιάζουν στη Ζάκυνθο. Πρακτικά Α' Πανελληνίου Συμποσίου Ωκεανογραφίας και Αλιείας, Αθήνα 14-17 Μαΐου 1984, σελ. 267-273.
5. **Margaritoulis, D. (1985):** Preliminary observations on the breeding behaviour and ecology of *Caretta caretta* in Zakynthos, Greece. *Biol. Gallo-Hellen.* 10: 323-332.
6. **Margaritoulis, D. (1987):** Nesting activity of the loggerhead sea turtle. In: *Nesting activity and factors affecting breeding of the loggerhead sea*

- turtle *Caretta caretta* (L.) in Greece. Unpublished report, Ministry of the Environment, Physical Planning and Public Works, Athens.
7. **Margaritoulis, D. (1988a):** Post-nesting movements of loggerhead sea turtles tagged in Greece. *Rapp. Comm. int. Mer Médit.* 31: 284.
 8. **Margaritoulis, D. (1988b):** Nesting activity of the loggerhead sea turtle in Zakynthos in 1986 and 1987 nesting seasons. Unpublished report, Ministry of the Environment, Physical Planning and Public Works, Athens.
 9. **Margaritoulis, D. (1988c):** Monitoring of loggerhead sea turtle nesting activity in the Bay of Kiparissia during 1988. Unpublished report, Sea Turtle Protection Society of Greece, Kifissia.
 10. **Margaritoulis, D. (1988d):** Nesting of the loggerhead sea turtle *Caretta caretta* on the shores of Kiparissia Bay, Greece, in 1987. *Mésogée* 48: 59-65.
 11. **Mayol, J & M. Castello Mas (1983):** Contribucion al conocimiento de la Tortuga Boba en las Baleares. Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentacion. ICONA, Palma de Mallorca.

Δ. Μαργαριτούλης

2. *Chelonia mydas* (Linnaeus, 1758)

Οικογένεια: Cheloniidae

Χελώνα Μύδας, Πράσινη Θαλασσοχελώνα, Τσαγαλοχελώνα

Κατηγορία: ΚΙΝΔΥΝΕΥΟΝΤΑ — ENDANGERED

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ: Μεγάλη θαλάσσια χελώνα με γκριζολαδί χρώμα οστράκου. Έχει ένα ζεύγος προμετωπικών πλακών και τέσσερα ζεύγη πλευρικών πλακών. Επίσης έχει τέσσερις οπισθοφθάλμιες (postoculars) και τέσσερες υποπεριφερειακές (inframarginals) πλάκες σε κάθε πλευρά.

ΕΞΑΠΛΩΣΗ: Έχει παγκόσμια εξάπλωση με προτίμηση στην τροπική ζώνη και φωλιάζει σε τροπικές και υποτροπικές περιοχές (Ασενσιόν, Αυστραλία, Κόστα Ρίκα, νήσοι Ευρώπη και Τρομλίν, Μεξικό, Ομάν, Πακιστάν, Φιλιππίνες, Σαραβάκ, κ.α.). Στη Μεσόγειο απαντάται κυρίως στο ανατολικό τμήμα της, όπου και φωλιάζει (Τουρκία, Κύπρος).

Στην Ελλάδα έχουν βρεθεί μόνο ανώριμα άτομα, 2 στη Ρόδο, 2 στο Μεσολόγγι και 3 στο Λακωνικό Κόλπο (3) (4). Μέχρι σήμερα δεν έχει διαπιστωθεί ωτοκόκια της *Chelonia mydas* στην Ελλάδα. Τα ανώριμα άτομα που εμφανίζονται στις ελληνικές θάλασσες υποτίθεται ότι προέρχονται από τις περιοχές ωτοκόκιας στην Ανατολική Μεσόγειο.

ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ: Η εκτίμηση του πληθυσμού στη θάλασσα είναι πολύ

δύσκολη (βλ. σχετικό σχόλιο στο αντίστοιχο εδάφιο για την *Caretta caretta*). Στην Κύπρο εκτιμάται ότι περίπου 25 θηλυκά άτομα ωτοκοούν κάθε χρόνο στις δυτικές ακτές και περίπου 50 στις βορειοανατολικές ακτές, ενώ στην Τουρκία υπολογίστηκε ότι ωτοκοούν περίπου 220 θηλυκά άτομα (2). Οι πληθυσμοί της *Chelonia mydas* στην Τουρκία φαίνεται ότι υπέστησαν μεγάλη μείωση λόγω έντονης εκμετάλλευσης του είδους στην περίοδο 1950-1965 (5) (1).

ΒΙΟΤΟΠΟΣ - ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ: Δεν είναι γνωστό αν υπάρχουν βιότοποι του είδους στην Ελλάδα.

Είναι φυτοφάγος (κυρίως με αγγειόσπερμα). Μεταναστευτικό είδος με έντονη φιλοπατρία.

ΚΙΝΔΥΝΟΙ: Καταστροφή ή υποβάθμιση των περιοχών αναπαραγωγής. Στη θάλασσα εμπλοκή σε αλιευτικά εργαλεία. Στην Ανατολική Μεσόγειο εξακολουθεί να κυνηγιέται, περιστασιακά, για το κρέας της.

ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ: Περιλαμβάνεται στις ίδιες Διεθνείς συμβάσεις που αναφέρθηκαν για την *Caretta caretta*.

Στην Ελλάδα περιλαμβάνεται στο Π.Δ. 67/1980 που κηρύσσει ορισμένα είδη της πανίδας προστατευτέα. Επίσης με το Π.Δ. 617/1980 απαγορεύεται η αλιεία της, καθώς και η συλλογή των νεοσσών και η καταστροφή των αβγών. Τα ανωτέρω διατάγματα δεν προβλέπουν κυρώσεις και έτσι δεν μπορούν να εφαρμοστούν αποτελεσματικά.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Η πράσινη χελώνα μαζί με την καρέττα και τη δερματοχελώνα αποτελούν τα τρία είδη θαλάσσιων χελώνων (από τα επτά που υπάρχουν στον κόσμο) που απαντώνται στη Μεσόγειο.

Άτομα του είδους *Chelonia mydas* υπάρχουν στο ενυδρείο του Υδροβιολογικού Σταθμού Ρόδου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Baran, I. (1987):** Amphibians and Reptiles. In: Anon., Biological Diversity in Turkey. Environmental Problems of Turkey, Ankara, p. 163-175.
2. **Groombridge, B. (1988):** Marine Turtles in the Mediterranean. Report to the Council of Europe. World Conservation Monitoring Centre, Cambridge.
3. **Μαργαριτούλης, Δ.:** Δημοσιεύτες παρατηρήσεις.
4. **Margaritoulis, D., T. Arapis, E. Kornaraki & C. Mytilineou (1986):** Three specimens of the Green Sea Turtle *Chelonia mydas* recorded in Greece. Biol. Gallo-Hellen. 12: 237-243.

5. **Sella, J. (1982):** Sea turtles in the eastern Mediterranean and northern Red Sea. In: *Biology and Conservation of Sea Turtles*, p. 417-423, K. Bjorndal (Ed.). Smithsonian Inst. Press, Washington, D.C.

Δ. Μαργαριτούλης

3. *Dermochelys coriacea* (Linnaeus, 1766)

Οικογένεια: Dermochelyidae

Δερματοχελώνα

Κατηγορία: KINΔYNEYONTA — ENDANGERED

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ: Η μεγαλύτερη θαλάσσια χελώνα με μήκος οστράκου περίπου 1,50 μ. Έχουν παρατηρηθεί άτομα με μήκος οστράκου πάνω από 1,80 μ. Το 1988 εκβράστηκε στις ακτές της Ουαλίας άτομο βάρους 916 κιλών (3). Η δερματοχελώνα διαφέρει σημαντικά από τα άλλα είδη θαλάσσιων χελωνών κατά το ότι στερείται πλακών, φοιλιδών και νυχιών. Το όστρακό της καλύπτεται από σκληρό σκουρόχρωμο δέρμα και φέρει πέντε διαμήκεις προεξοχές (τρόπιδες, καρίνες).

ΕΞΑΠΛΩΣΗ: Έχει παγκόσμια εξάπλωση από τον Ισημερινό μέχρι πλάτη 60°-70° όπου έχουν παρατηρηθεί άτομα του είδους να τρέφονται με μέδουσες. Φωλιάζει σε τροπικές περιοχές (Γαλλική Γουιάνα, Σουρινάμ, Μεξικό, Μαλαισία, κ.α.).

Άτομα του είδους εμφανίζονται στη Μεσόγειο προερχόμενα προφανώς από τον Ατλαντικό, δεδομένου ότι το είδος δεν αναπαράγεται στη Μεσόγειο.

ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ: Εκτίμηση του συνολικού αριθμού ατόμων που εμφανίζονται στις ελληνικές θάλασσες είναι εκ των πραγμάτων πολύ δύσκολη. Στην τριετία 1982-1984 πιάστηκαν σε αλιευτικά εργαλεία ή εκβράστηκαν σε ελληνικές ακτές 11 άτομα (2).

ΒΙΟΤΟΠΟΣ - ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ: Δεν είναι γνωστό αν η Μεσόγειος αποτελεί περιοχή διατροφής κάποιου πληθυσμού από δερματοχελώνες, ανάλογου με αυτόν που έχει διαπιστωθεί στις Γαλλικές ακτές του Ατλαντικού (1).

Η δερματοχελώνα διαφέρει όσον αφορά την οικολογία της από τα άλλα είδη θαλάσσιων χελωνών κατά το ότι θεωρείται πελαγικό είδος. Ο σχετικά μικρός λόγος επιφάνειας/όγκου του σώματός της και η μεγάλη μάζα της βοηθούν στη διατήρηση υψηλής σχετικά θερμοκρασίας που της επιτρέπει να αναζητά την τροφή της σε εύκρατες και υποπολικές ακόμη περιοχές.

Τρέφεται σχεδόν αποκλειστικά με μέδουσες που βρίσκει ακολουθώντας τα ωκεάνια ρεύματα. Είναι κατεξοχήν μεταναστευτικό είδος.

ΚΙΝΔΥΝΟΙ: Σε ορισμένες χώρες (Μεξικό, Μαλαισία) γίνεται εκμετάλλευση των

αβγών που θεωρούνται ως αφροδισιακά. Στη Μεσόγειο πιάνεται (τυχαία) σε δίχτυα όπου συνήθως πεθαίνει λόγω αδυναμίας του είδους να επιζήσει σε αιχμαλωσία. Δερματοχελώνες έχουν βρεθεί νεκρές με τον πεπτικό τους σωλήνα «μπλοκαρισμένο» με πλαστικά φύλλα (σελοφάν) τα οποία προφανώς εκλαμβάνει για μέδουσες.

ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ: Βλέπε αντίστοιχο εδάφιο στη *Chelonia mydas*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Duguy, R. & M. Duron (1981):** Observations de Tortues Luth sur les côtes de France en 1980. Ann. Soc. Sci. nat. Char. Mar. 6: 819-825.
2. **Margaritoulis, D. (1986):** Captures and Strandings of the Leatherback Sea Turtle, *Dermochelys coriacea*, in Greece (1982-1984). J. Herp. 20: 471-474.
3. **Morgan, P. (1989):** Occurrence of leatherback turtles (*Dermochelys coriacea*) in the British Isles in 1988 with reference to a record specimen. In: Proceedings of the 9th Annual Workshop of Sea Turtle Conservation and Biology, 7-11 Febr. 1989. Jekyll Island, Georgia, USA. p. 119-120.

Δ. Μαργαριτούλης